

Slovenský inštitút pre bezpečnostnú politiku (SSPI) v spolupráci s Fridrich Ebret Stiftung organizuje sériu odborných diskusií pod názvom Security and Defense Talks. Cieľom odborných diskusií je sprostredkovať dialóg medzi odborníkmi na bezpečnostnú politiku z radov štátnej správy, akademickej obce, mimovládnych organizácií a médií a prispieť tak ku kvalitnejším politikám v oblasti obrany a bezpečnosti.

Druhé podujatie tejto série bolo venované hybridným hrozbám a diskutovalo sa predovšetkým o dezinformáciách spojených s aktuálnou pandémiou COVID-19. Diskusiu svojim príhovorom otvoril Martin Klus, štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí, ktorý priblížil postoj rezortu diplomacie k tejto problematike. Počas diskusie tiež vystúpil Matej Spišák, šéfredaktor portálu Antipropadanda.sk, ktorý predstavil výskum v oblasti dezinformácií šírených v spojitosti s ochorením COVID-19. V diskusii tiež vystúpili Victor Breiner, riaditeľ portálu Infosecurity.sk, Matej Kandrik riaditeľ, inštitútu STRATPOL, Jakub Janda riaditeľ think tanku Evropské hodnoty a Peter Köles, riaditeľ SSPI.

Hlavné závery a zistenia monitoringu dezinformácií o COVID-19 v slovenskom kontexte:

- Dezinformačná scéna na Slovensku mala svojich charakteristických aktérov aj pred pandémiou Covid-19. Je dôležité poznamenať, že časť z nich situáciu zneužila na šírenie svojich názorov. Rozsiahly zoznam stránok s problematickým obsahom vypracovala iniciatíva konšpiratori.sk. Z webových stránok, ktorých aktivitu sa nám počas monitoringu podarilo zachytiť, je v zozname konšpiratori.sk väčšina z nich. To znamená že chaotickú situáciu a nedostatok informácií zneužívali vo veľkej miere už etablovaní aktéri.
- Počas monitoringu sa nám okrem dezinformačných webov podarilo zaznamenať aj aktivitu jednotlivcov. Za zmienku určite stojí Tibor Eliot Rostas, ktorý šéfuje magazínu Zem a Vek. Ako jednotlivec často pôsobil na sociálnej sieti YouTube, na ktorej publikoval svoje videá týkajúce sa koronavírusu, pričom niektoré dosahovali desiatky tisíc zhladnutí. Na Facebooku bol aktívny aj Ľuboš Hrica so základňou 53 000 sledovateľov. Niektoré z jeho problematických príspevkov o koronavíruse dosahovali tisícky interakcií a stovky zdieľaní. Aktivitu sme mohli vidieť aj u poslancov ĽSNS – napríklad Milana Mazureka, Milana Uhríka alebo Mariana Kotlebu.
- Pred vypuknutím pandémie šírili dezinformačné weby pravidelne naratívny týkajúce sa upadajúceho západu (EÚ, NATO), utečencov, Rómov, či názory v súlade s

propagandou Ruskej federácie. V istej miere sa šírili aj zdravotnícke hoaxy. Na týchto naratívoch tak dezinformátori stavali aj falošné správy týkajúce sa koronavírusu.

- Počas pandémie tak bolo možné zachytiť dezinformácie zamerané voči západu a západným inštitúciám (anti-NATO a anti-EÚ). Dôležitým bodom, na ktorom tieto informácie stáli, bolo obviňovanie Európskej únie z nedostatočnej pomoci svojim členskými štátom. V neskoršej fáze pandémie, a teda v čase, keď započali diskusie o finančnej pomoci zo strany EÚ, sa vo veľkej miere šírili teórie obviňujúce EÚ zo zneužívania pandémie na posilnenie svojej moci a vytvorenie európskeho superštátu. Informácie určitým spôsobom prepojené na tému utečenci (utečenci prichádzajú do EÚ aj napriek zatvoreným hraniciam; utečenci šíria koronavírus) boli tiež prítomné. Pri NATO sa hovorilo o tajných presunoch vojenskej techniky počas karantény, prípadne o vojenských cvičeniach počas pandémie. Dezinformační aktéri tak mohli cieľiť k zníženiu dôvery k týmto inštitúciám.
- Pri anti-západných naratívoch je potrebné spomenúť aj druhú stranu - t.j. naratívy, ktoré oslavovali Rusko. Dezinformátori v prvých mesiacoch pandémie informovali o ruskej pomoci európskym štátom - znovu v kontexte zlyhaní EÚ.
- K politickým konšpiračným teóriám môžeme zaradiť taktiež tie, hovoriace o pandémii koronavírusu ako o vopred pripravovanej a zosnovanej akcii za ktorou môžu stať úzka skupina ľudí s cieľom zbohatnúť alebo ovládnuť ľudí.
- Osobitnou kategóriou v rámci problematickeho obsahu o koronavíruse sú určite zdravotnícke hoaxy. Medzi tie klasické určite patria falošné správy týkajúce sa: neefektívnosti a nebezpečenstva, ktoré údajne predstavujú rúška; alternatívnych liekov; nebezpečných vakcín spôsobujúcich rôzne ochorenia až smrť. V množstve správ dochádzalo k spochybňovaniu vírusu - jeho pôvodu, a tiež hrozby, ktorú ochorenie môže predstavovať.
- Dôležitou kategóriou boli tiež falošné správy týkajúce sa novej technológie 5G. V informačnom priestore sa objavovali konšpiračné teórie obviňujúce technológiu 5G zo šírenia koronavírusu. Podľa niektorých správ boli najvyššie čísla nakazených práve na miestach, kde 5G technológia už bola zavedená. Vo Veľkej Británii podobné konšpiračné teórie viedli k podpáleniu telefónnych stĺpov.
- Je vysoko pravdepodobné, že falošné správy týkajúce sa nového koronavírusu mohli mať určitý dopad na spoločnosť. Nepravdivé informácie mohli prispieť k zníženiu

dôvery k vláde, jej predstaviteľom a rôznym inštitúciám, a tiež viesť určitú časť populácie k nerešpektovaniu nariadení, vrátane nosenia ochranných rúšok a praktizovania sociálneho odstupu.

- Úspech aktivít dezinformátorov dokazuje aj prieskum agentúry Ipsos. Až 54% respondentov nevie, ktorým informáciám o koronavíruse má veriť. Viac ako polovica opýtaných tiež myslí, že koronavírus je nebezpečný ako bežná chrípka. Mimoriadne znepokojujúci je aj fakt, že takmer polovica respondentov verí trom často šíreným falošným informáciám: “koronavírus vznikol v laboratóriu a bol šírený úmyselne (47%); koronavírus bol vytvorený, aby na ňom zarobili farmaceutické firmy a médiá (42%); dýchanie vlastného CO2 v rúšku je nebezpečné (42%).
- Neprijemné zistenia prináša aj prieskum agentúry Focus, podľa ktorého až 31% učiteľov druhého stupňa základných škôl verí, že očkovanie je prípravou na čipovanie ľudí. Polovica opýtaných učiteľov si tiež myslí, že vláda o koronavíruse informuje nepravdivo.
- Dezinformačné médiá veľmi dobre využili situáciu neistoty na šírenie falošných správ. Zatiaľčo počas prvej vlny boli ľudia opatrnejší a cítili sa novým koronavírusom viac ohrození, druhá vlna prináša neprijemné zistenia o úspešnosti aktivít dezinformátorov.